

Partiskift i Folketinget 1953-2015

Marie Kaldahl Nielsen, Ph.d.-studerende, Institut for Statskundskab,
Aarhus Universitet, mariekaldahl@ps.au.dk

Helene Helboe Pedersen, lektor, Institut for Statskundskab,
Aarhus Universitet, helene@ps.au.dk

Når en politiker forlader sit parti uden at nedlægge mandatet, udfordrer det den demokratiske kontrakt indgået mellem vælger og politiker. Derudover kan det ændre magtforholdet mellem partierne, uden at der har været udskrevet valg. Derfor anses partiskift for kontroversielle hændelser i dansk politik. Denne artikel præsenterer nye data indsamlet om partiskift i Folketinget i perioden 1953-2015. Disse data giver for første gang mulighed for en systematisk undersøgelse af omfanget af partiskift i Danmark. Artiklen viser, at partiskift er sjældne. 72 folketingsmedlemmer har forladt deres parti i perioden. Dog viser artiklen også, at partiskift sker hyppigere i den sidste del af undersøgelsesperioden og ofte er forbundet med politiske omkostninger for den enkelte politiker. Artiklen konkluderer, at når det begrænsede antal af partiskift tages i betragtning, kan partiskift i højere grad opfattes som en demokratisk styrke end en svaghed, men dette hviler på en forudsætning om, at politikerne afkræves en forklaring på deres beslutning.

Folketingsmedlemmer er alene bundet af deres egen overbevisning

»Jeg må efter alle disse år i partiet se i øjnene, at min ambition i endnu højere grad er at arbejde for en mere gennemsigtig, mangfoldig og entreprenant politisk kultur. Jeg har brug for at kunne kalde en skovl for en skovl, uden at det bliver et loyalitetsproblem.« Så diplomatisk udtrykte Uffe Elbæk sig, da han den 17. september 2013 forlod Det Radikale Venstre (Politiken, 2013) for to måneder se-

ner at stifte Alternativet. Behovet for at kunne arbejde for en anden politisk retning gav også Inge-Lene Ebdrup anledning til at forlade Venstre og slutte sig til Liberal Alliance i august 2007, hvor hun til Jyllands-Posten udtalte: »Jeg kan ikke længere affinde mig med, at Venstre er så tæt bundet op på Dansk Folkeparti. Men fra i dag kan jeg trække i en anden retning i forhold til Dansk Folkepartis vanvittige menneskesyn. Det giver mig en fornyet gejst og lyst til politik« (Jyllands-Posten, 2007).

De to citater illustrerer, at partiskift har afgørende betydning for den enkelte politiker. Men partiskift har også betydning for partidemokratiet som helhed. Når politikere forlader deres parti mellem valg, udfordrer det den kontrakt, der er indgået mellem vælger og politiker ved valget. Danske vælgere stemmer ikke bare på en kandidat, men på en repræsentant for et bestemt parti. Halvdelen af danske vælgere stemmer sågar slet ikke på en kandidat, men afgiver en partistemme (Danmarks Statistik, 2016). Derfor kan det være et alvorligt brud på tilliden, hvis en politiker tager sit mandat med til en andet parti. Partiskift kan også potentielt ændre magtbalancen mellem partierne og de politiske blokke i Folketinget (Desposato, 2009; O'Brien og Shomer, 2013; Mershon, 2014). Partiskift er

således blevet udskældt som »forræderi af den demokratiske repræsentation« (Heller og Mershon, 2009: 5 oversat af forfatterne) og er endda forbudt ved lov i nogle lande (Janda, 2009: 4-5).

På den anden side stadfæster grundlovens § 56, at folketingsmedlemmer alene er bundet af deres egen overbevisning, og muligheden for partiskift kan øge folketingsmedlemmernes mulighed for at føre kontrol med partiledelsen og regeringen på vegne af vælgerne (Klein, 2016: 2). Såfremt partiet svigter det program, de gik til valg på, kan folketingsmedlemmer benytte deres grundlovsfæstede frihed til at sanktionere det svigt og forlade partiet. Desuden har studier i andre lande vist, at vælgerne foretrækker selvstændige politikere frem for partipolitiske automatpiloter (Campbell et al., 2016; Carman, 2006). Så i et begrænset omfang er partiskift måske snarere et tegn på demokratisk sundhed frem for sygdom.

Mange medier såvel som vælgere i Danmark har en opfattelse af, at der er en øget tendens til partiskift i dansk politik. Mange husker de spektakulære partiskift i forbindelse med formandskiftet i SF og senere partiets regeringsafgang i 2014. Mange vil også kunne huske uroen i flere partigrupper i forbindelse med etableringen af Ny Alliance i 2008 (senere Liberal Alliance). Men indtil nu findes der ingen systematiske undersøgelser af partiskift i Folketinget. I denne artikel præsenterer vi nye data indsamlet om partiskift i Folketinget i perioden 1953-2015. Databasen giver os for første gang mulighed for at undersøge en række forskellige aspekter ved partiskift. Denne artikels formål er at beskrive mønstre i partiskift i Folketinget ved at besvare spørgsmålene: Er partiskift blevet mere hyppige? Hvilke partier forlader politikerne, og hvor går de hen? Hvordan ser det politiske liv ud efter et partiskift? Hermed bidrager artiklen med vigtig ny empirisk viden om udviklingen i det danske par-

tidemokrati, der kan være med til at oplyse den offentlige debat om udbredelsen af partiskift og deres mulige konsekvenser.

Hvad er et partiskift?

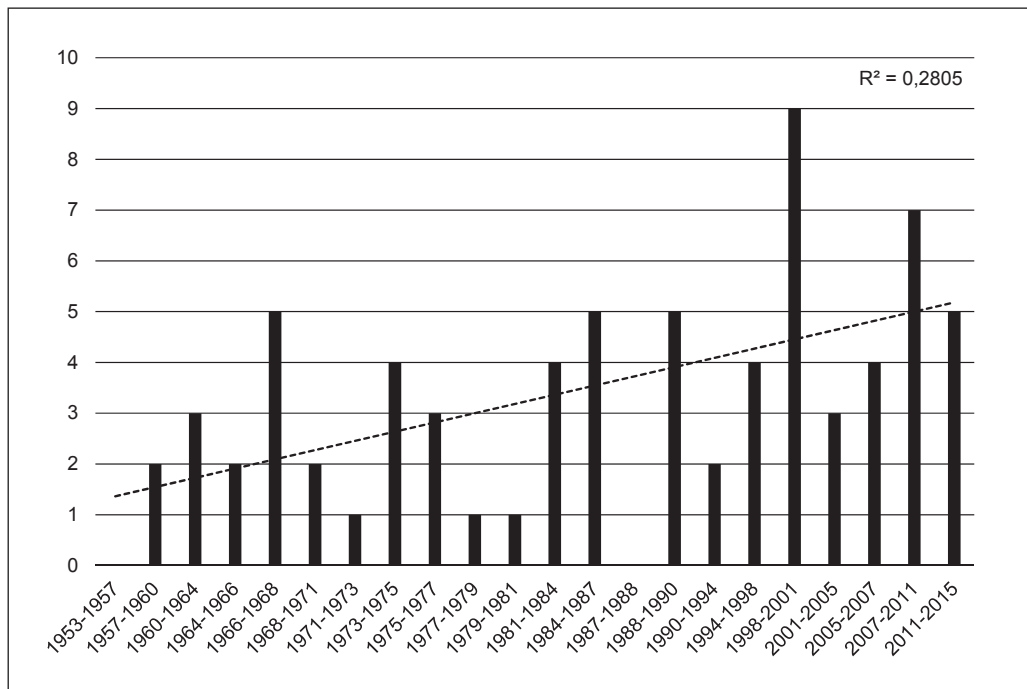
Partiskift defineres som »enhver forandring i partitilhørsforholdet for en politiker, som er valgt til en demokratisk forsamling« (Heller og Mershon, 2009: 8, oversat af forfatterne). Vi inkluderer alle tilfælde, hvor et folketingsmedlem mellem valg enten 1) skifter medlemskab fra et parti til et andet, 2) forlader det parti, han eller hun er valgt for, for at stifte et nyt parti eller 3) forlader sit parti og bliver løsgænger. Definitionen omfatter ikke de tilfælde, hvor et folketingsmedlem nedlægger sit mandat og overlader sin plads til en suppleant.

Vi studerer alene partiskift i Folketinget. Det betyder, at denne artikel ikke behandler partiskift i kommunalbestyrelser eller regionsråd og heller ikke behandler partiskift uden for Folketinget. Således tæller eksempelvis Pernille Rosenkrantz-Theils skifte fra Enhedslisten til Socialdemokratiet i december 2008 ikke med, fordi hun ikke var medlem af Folketinget, da hun foretog sit skift, og først efterfølgende stillede op og blev valgt for Socialdemokratiet. Politikeres partiskift, mens de ikke varetager et folkevalgt embede, er interessante, ligesom vælgernes skiftende partipræferencer er interessante, men de udfordrer ikke den demokratiske forbindelse mellem vælgere og politikere, som etableres ved valg-handlingen, og de ændrer ikke den partipolitiske magtbalance i parlamentet mellem valg.

Hvor mange skifter parti?

Databasen består af samtlige folketingsmedlemmer valgt i Danmark fra 1953 til 2015. Dette summerer til 3.850 medlemmer (hvoraf mange er valgt flere gange), der repræsenterer 18 forskellige partier i 22 folketingsperioder. For hvert folketingsmedlem har vi registreret, hvorvidt medlemmet repræsenterer det samme parti, som vedkommende er valgt ind for, når det efterfølgende folketingsvalg udskrives.

Figur 1: Oversigt over partiskift i Danmark 1953-2015

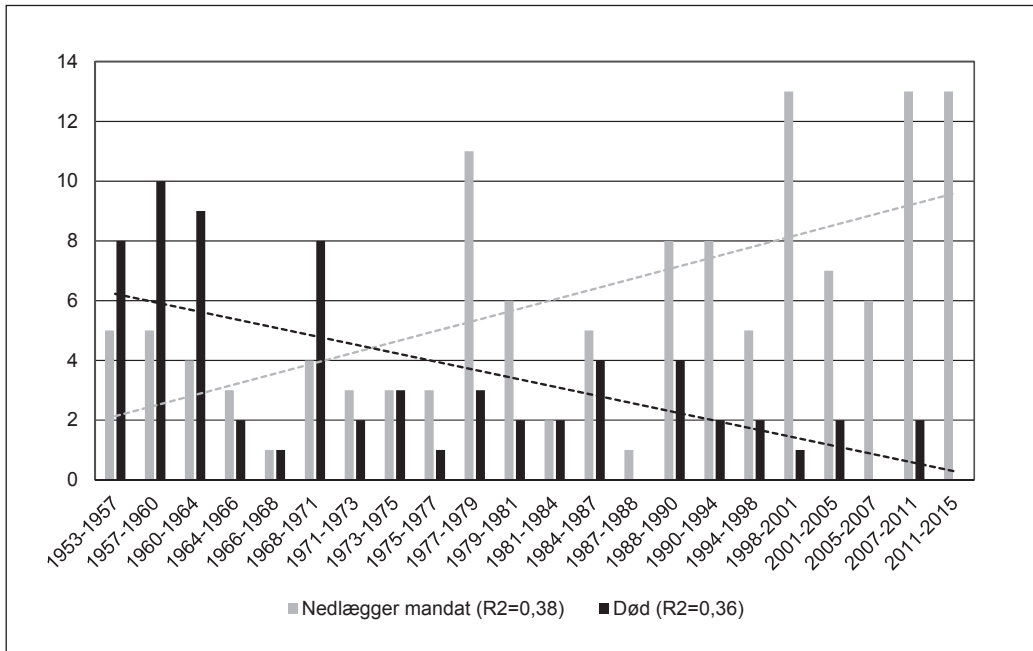
Note: Partiskift opgøres som alle tilfælde, hvor et folketingsmedlem i en regeringsperiode skifter til et allerede eksisterende parti, forlader sit parti for at stifte et nyt parti eller forlader sit parti for at blive løsgænger (n=72).

Figur 1 viser antallet af partiskift i de 22 folketingsperioder. I alt registreres 72 tilfælde af partiskift. Dette svarer til 2 procent af alle folketingsmedlemmer og gennemsnitligt tre skift i hver periode. Der er dog stor variation mellem perioderne. I den første periode 1953-57 er der ingen partiskift. Dette er også tilfældet i perioden 1987-88. Flest partiskift forekommer i perioden 1998-2001 og i 2007-2011 med henholdsvis ni og syv skift. Der er også tidligere perioder, hvori der forekommer relativt mange skift. Det gælder for eksempel perioden med det Røde Kabinet (1966-68), hvor fem medlemmer af SF forlod partiet for at stifte Venstresocialisterne (VS). Generelt er der dog en stigende tendens til partiskift i Danmark, hvilket den estimerede regressi-

onslinje i Figur 1 viser. Det er primært tendensen til skift fra et parti til et andet, der er steget. Hvorimod tendensen til at forlade sit parti for at starte et nyt eller for at blive løsgænger er svagt faldende.

Folketingsmedlemmer, som nedlægger deres mandat i løbet af valgperioden og overlader posten til en suppleant, er som nævnt ikke eksempler på partiskift. Vi har alligevel taget dem med for at give et fuldstændigt billede af bevægelserne i de danske folketingsgrupper mellem valg. Figur 2 viser antallet af folketingsmedlemmer, der forlader Folketinget i utide, fordi de enten aktivt nedlægger deres mandat for at søge anden beskæftigelse, eller fordi de afgår ved døden.

Figur 2: Oversigt over folketingsmedlemmer der forlader folketinget 1953-2015

Note: n=269

Der er to interessante og modsatrettede tendenser i undersøgelsesperioden. For det første stiger antallet af folketingsmedlemmer, som nedlægger deres mandat i en valgperiode for at søge anden beskæftigelse. Der er betydelig variation mellem perioderne. 11 folketingsmedlemmer nedlægger eksempelvis deres mandat i perioden 1977-79, men generelt er tendensen til at forlade sit mandat i utide stigende. For det andet falder antallet af folketingsmedlemmer, som dør i embedet. En del af forklaringen herpå er, at gennemsnitsalderen for folketingsmedlemmer er faldet fra 51 år i 1953 til 45 år i 2015 (Folketinget, 2016). Samtidig er middellevetiden for danskere steget. Men disse demografiske forhold kan ikke forklare, hvorfor flere vælger at forlade Folketinget og søge andre jobs. Figur 2 illustrerer derfor en tendens til, at erhvervet som folketingsmedlem i højere grad er blevet et skridt på karrierevejen end en slutstilling.

Samlet set er partiskift blevet mere hyppige i undersøgelsesperioden. Samtidig er der en øget tendens til at nedlægge sit mandat, hvilket ikke påvirker magtbalancen mellem partierne i Folketinget og heller ikke i samme grad som partiskift udfordrer kontrakten mellem vælgere og repræsentanter. Der tegner sig dog et billede af, at erhvervet som folketingsmedlem er forandret. Politikerne er mere villige til at søge nye (parti)veje til at realisere deres politiske og personlige ambitioner. Dog må det tages i betragtning, at der er tale om små tal. Langt de fleste folketingsmedlemmer bliver fortsat i samme parti og varetager deres job hele perioden ud.

Hvor skifter de hen?

Partiskift kan, som beskrevet, betyde, at magtbalancen mellem partierne og de partipolitiske blokke ændres. Individuelle politikeres adfærd kan således føre til, at fler-

talsdannelsen ændres, uden at der har været udskrevet valg. Derfor er det interessant at undersøge mønsteret i partiskift. Foregår partiskift på tværs af eller inden for de partipolitiske blokke? Studier i andre lande viser, at politikere typisk skifter til større partier (Heller og Mershon, 2005; Thames, 2007) og er mindre tilbøjelige til at forlade de store partier (Castle og Fett, 2000; McElroy, 2009).

Tabel 1 viser, hvilke partier politikerne skifter fra og til. Enhedslisten oplever ingen skift. Det hænger sandsynligvis sammen med, at partiets vedtægter forbyder, at man kan tage sit mandat med sig til et andet parti, ligesom partiet heller ikke accepterer medlemmer valgt for et andet parti i deres folketingsgruppe (Vedtægter for Enhedslisten § 10, stk. 4).

I absolutte tal oplever SF og Fremskridtspartiet flest skift. Halvdelen af dem, der forlader Fremskridtspartiet, vælger ikke et nyt parti, men bliver løsgængere. For SF er billedet mere blandet. De fire skift til Socialdemokratiet og Radikale Venstre skete i 2013-14 i forbindelse med, at SF fik ny formand og senere forlod regeringen. Det var altså skift inden for blokken. Det var også tilfældet tidligere, hvor seks folketingsmedlemmer skiftede fra SF for at starte nye partier - herunder fem i forbindelse med dannelsen af VS i 1967.

Set i relation til, hvor mange mandater partierne har vundet i hele undersøgelsesperioden, oplever Liberal Alliance, Venstre Socialisterne og Fremskridtspartiet flest skift, mens de fire gamle partier – Socialdemokratiet, Ra-

Tabel 1: Oversigt over partibevægelser i forbindelse med partiskift

Nyt	DKP	SF	S	RV	V	KrF	K	LA	Uafh.	Nyt parti	Løsgænger	Total	Andel skift af partiets samlede mandantal (pct.)
Oprind													
Enhli												0	0
DKP										1		1	3
VS	1	2									1	4	14
SF			3	1						6	3	13	4
S										1		1	0
CD					1	1					3	5	5
RV								1		2		3	1
V				1				2		2	4	9	1
KrF											1	1	2
K						1					3	4	1
DF										1	4	5	5
FP					1		1		1	8	12	23	13
LA				1	1		1					3	21
Total	1	2	3	3	3	2	2	3	1	21	31	72	

Note: Partiforkortelser: Enhli: Enhedslisten, DKP: Dansk Kommunistisk Parti, VS: Venstre Socialisterne, SF: Socialistisk Folkeparti, S: Socialdemokratiet, CD: Centrum Demokraterne, RV: Det Radikale Venstre, V: Venstre, KrF: Kristeligt Folkeparti, K: Konservative, DF: Dansk Folkeparti, FP: Fremskridtspartiet, LA: Liberal Alliance. Tallene i cellerne viser, hvor mange der skiftet der går fra det pågældende parti (oprindelige parti) til et andet (ny parti) i hele undersøgelsesperioden (1953-2015). Grå celler angiver, hvor skiftet gik fra et større parti til et mindre. Tabellen medtager alle partier repræsenteret i Folketinget på tidspunktet for artiklens udfærdigelse samt alle partier, der har oplevet partiskift i perioden.

dikale Venstre, Venstre og de Konservative – oplever færrest. Socialdemokratiet oplever kun ét skift i hele perioden, da Erhard Jakobsen stifter Centrum Demokraterne (CD) i 1973.

Alle skift foregår inden for de partipolitiske blokke. Midterpartierne modtager medlemmer og afgiver medlemmer til begge sider af det politiske spektrum, men i de konkrete valgperioder medfører det ikke, at flertallet tipper til den anden side. Nogle løsgængere er dog tungen på vægtskålen og dermed ikke uvæsentlige for flertalsdannelsen i Folketinget. Et eksempel på dette er Pia Christmas-Møller, der forlader De Konservative i 2007. Hun udtalte, at hun fortsat bakkede op om regeringen, men det betød, at den daværende VK-regering ikke længere havde fuld kontrol over 90 mandater sammen med Dansk Folkeparti alene. På samme vis blev Nyrup-Rasmussens første regering svækket, da Lis Noer Holmberg i 1993 forlod CD, så firkløverregeringen alene kunne samle flertal sammen med to nordatlantiske mandater og en socialdemokratisk løsgænger.⁴

Som i andre lande er der også i Danmark en negativ sammenhæng mellem partiets størrelse og sandsynligheden for et skift. Folketingsmedlemmer er mindre tilbøjelige til at forlade de store partier (se også Nielsen et al., 2017). De fleste partiskiftet flytter også mod større partier. Otte partiskiftet (markeret med gråt i Tabel 1) rykker mod mindre partier, mens 12 rykker mod større. Det skal dog bemærkes, at flere skift foretages til nye partier, som ved deres dannelse er relativt små.

Solo eller sammen?

Partiskift kan være et udtryk for partiinterne kriser. Kriserne kan have et begrænset omfang i den forstand, at kun et enkelt medlem er uenig i partiets politiske eller strategiske linje i en sådan grad, at han/hun vælger at forlade partiet. I det tilfælde vil medlemmet forlade partiet alene. Krisen kan dog også være mellem fløje i partiet og dermed være mere udbredt, så en hel fløj eller gruppe vælger at forlade partiet. Det første tilfælde udgør en mindre krise for partiet end det andet (Turan, 1985: 24).

Tabel 2 viser, hvordan politikerne forlader partier i Danmark. Vi skelner mellem tre exit-former. Partiet kan forlades 'solo', hvilket betyder, at ingen gruppemedlemmer følger trop inden for det samme år. Partiet kan også forlades simultant, hvor to eller flere folketingsmedlemmer forlader partiet sammen. Vi har kodet skift fra samme parti inden for samme uge som simultane skift. Vi har ikke brugt samme dag, da medielogikker og strategiske hensyn kan forårsage forskydninger i tid, selvom det reelt er en samlet gruppe, som er enedes om at forlade partiet. Endelig har vi en mellemkategori, hvor medlemmer af samme parti forlader folketingsgruppen inden for samme år. Dette er et udtryk for en mere alvorlig partikrise end blot et solo-skift, men handler ikke nødvendigvis om en samlet og koordineret beslutning i en partiintern fraktion. Tabel 2 viser den relative fordeling af kollektive og individuelle skift på tværs af forskellige former for partiskift.

Et tydeligt mønster i Tabel 2 er, at folketingsmedlemmer, som skifter for at starte et nyt

Tabel 2: Oversigt over partiskift på egen hånd eller i gruppe (procent)

	Solo	Inden for samme uge	Inden for samme år	Total (n)
Partiskift	25	30	45	100 (20)
Nyt parti	19	76	5	100 (21)
Løsgænger	48	32	19	100 (31)

parti typisk rykker i samlet flok (76 pct.), mens løsgængere typisk forlader folketingsgruppen alene (48 pct.). I forbindelse med skift mellem eksisterende partier rykker 45 procent (9 folketingsmedlemmer) inden for samme år.

Typen af skift og timingen kan fortolkes som forskellige grader af kriser eller forstyrrelser i partierne og partisystemet. Løsgængere går oftest alene og influerer ikke direkte magtbalancen mellem partierne, selvom de kan være væsentlige for styrken inden for de partipolitiske blokke, som beskrevet ovenfor. Skift til andre eksisterende partier tyder på mere alvorlige kriser internt i nogle partier, idet disse skift oftere er relateret til mere end blot et enkelt skift inden for et år, hvilket blandt andet var tilfældet for Fremskridtspartiet. Endelig er de simultane skift relateret til partikriser, som rækker ud over det enkelte parti og fører til dannelsen af nye partier, der udfordrer konkurrencen og samarbejdet i det samlede partisystem. Frustrationer over samarbejdet i Folketinget var en af de nævnte årsager til dannelsen af både CD og Ny Alliance. Partiskift, der fører til nye partidannelser, kan således have mere varige konsekvenser for flertalsdannelsen og politikken i et politisk system.

Hvad bliver der af dem?

Det er forbundet med alvorlige risici for den enkelte politiker at forlade sit parti. Partierne kontrollerer nomineringen af kandidater til valg, kandidater benytter partiets omdømme og program til at markedsføre sig i valgkam-

pagner, og partiledelsen kontrollerer udnævnelse til partiinterne poster (Ware, 1996; Müller, 2000). Partiskift medfører derfor usikkerhed på flere måder: Vil vælgerne straffe politikerne for at svigte sit partimandat? Vil en ny valgkreds være villig til at nominere en nyttilkommen politiker fra et andet parti? Vil den nye folketingsgruppe og partiledelse tage imod en »partihopper«, eller sætter et partiskift en stopper for ens fortsatte politisk karriere?

Tabel 3 viser forholdet mellem partiskift og genvalg. 74 procent af folketingsmedlemmerne, som bliver i samme parti, genopstiller og vælges ved næste valg. Det svarer til, at 83 procent af dem, som genopstiller, genvælges.

Beslutningen om at blive løsgænger er stort set den samme som at vælge en anden karriere. Ingen af løsgængerne genvælges, enkelte genopstiller, men langt de fleste genopstiller heller ikke ved næste valg. Beslutningen om at blive i Folketinget som løsgænger synes altså at være en strategi, som enten er forbundet med høj grad af pligtfølelse over for ens personlige vælgere, ønsket om at kunne bruge en unik position til at opnå specifikke policy-indrømmelser, eller muligvis en overgangsbeskæftigelse, til nye karrieremuligheder viser sig.

Konsekvenserne af at skifte til et andet parti er mere tvetydige. Flertallet ser ud til at ønske at fortsætte deres politiske karriere, da over 60 procent genopstiller. Genvalgschancerne ser dog ud til at være lavere, da kun

Tabel 3 Politisk karriere efter partiskift (procent)

	Ikke skift	Partiskift	Nyt parti	Løsgænger
Genopstiller og vælges	74	20	61	0
Genopstiller men vælges ikke	15	45	29	16
Genopstiller ikke	11	35	10	84
Total	100 (n=3.580)	100 (n=20)	100 (n=21)	100 (n=31)

20 procent genvælges. Andelen er lidt højere (31 procent), hvis man kun ser på dem, som genopstiller. Blandt de folketingsmedlemmer, som forlader deres parti for at starte et nyt parti, er der 90 procent, som genopstiller, heraf bliver 68 procent genvalgt.⁵

Tallene tyder altså på, at det har betydelige konsekvenser at forlade sit parti i en valgperiode. Skiftere bliver genvalgt i mindre grad end ikke-skiftere. I denne sammenligning må der dog tages forbehold for, at partiskiftet indikerer en særlig kritisk situation. Ikke-skiftere i lignende konflikter står muligvis også over for vanskeligere genvalgsbetingelser. Det er dog særdeles vanskeligt at identificere sådanne konflikter, som ikke resulterer i partiskift.

Tallene viser også, at måden, hvorpå folketingsmedlemmer forlader deres parti, har betydning. Det er mindre skadeligt for genvalgsmulighederne at skifte for at danne et nyt parti. En forklaring kan være, at det i vælgerens øjne er mindre problematisk at gå for at starte et nyt parti end at skifte direkte til et andet parti. En anden mulig forklaring er, at udbrydere, der starter et nyt parti, er stærkere kandidater i udgangspunktet. Den forklaring kan vi udforske nærmere ved at se på, hvor mange personlige stemmer de forskellige typer af partiskiftere fik ved sidste valg. Her finder vi dog ingen signifikant forskel mellem det gennemsnitlige personlige antal stemmer for partiskiftere, der skifter til et andet parti, sammenlignet med partiskiftere, der stifter et nyt parti (forskell i gennemsnit er 136 personlige stemmer, $p=0.926$).

Hvorfor så skifte parti?

Når det tages i betragtning, at genvalgschancerne sandsynligvis forringes, kan det være svært at forstå, hvorfor folketingsmedlemmer skifter parti. Det antages oftest, at politikere er rationelle genvalgsmotiverede aktører (Strøm, 2012), så hvorfor skulle en politiker

beslutte at forlade sit parti, når det stiller ham eller hende dårligere i forhold til genvalg?⁶

Det har vi undersøgt nærmere ved at følge nyhedsdækningen af de 72 partiskift. Materialet er hentet fra avisarkiver⁷ og fra Facebook i de seneste tilfælde. Materialet er blevet knyttet til hvert enkelt skift og derefter kodet af forfatterne. Hvert skift har fået op til to koder. Den første kode angiver, om der henvises til en konflikt i partiet. Dette kan indbefatte en hvilken som helst politisk, strategisk eller personlig konflikt. Materialet gives derefter én ud af syv koder for den væsentligste årsag til skiftet. Koderne blev delvist defineret af teoretiske formodninger om årsager, hvilket gælder position, policy-indflydelse og partiorganisation, mens andre udsprang af den indledende åbne kodning af materialet. Dette gælder skandaler, normbrydere og policy-idealer. Koderne er defineret i Tabel 4.

Det gælder for stort set alle partiskiftere, at de har oplevet en partiintern konflikt (66 ud af 72 tilfælde). Partiskift sker altså ikke i partiinterne harmoniske tider. Der er derimod tale om vanskelige beslutninger, hvor politikerne overvejer fordele og ulemper ved at forlade partiet. I fem tilfælde bliver der direkte henvist til, at den endelige beslutning er taget, efter at man blev frataget sine ordførerposter og dermed oftest også tabte indflydelse i partiet. Der er altså tale om personer, som måske allerede står svagt i partiet og dermed ikke kan vide sig sikre på genopstilling og genvalg. I 16 tilfælde handler det om uenighed om partiets politiske strategier. I fire tilfælde er skiftet foranlediget af, at politikerer finder, at partiet strækker sig for langt i forhandlinger med andre partier. Mens 12 skift handler om, at politikerer ikke mener, at partiet i tilstrækkelig høj grad søger indflydelse gennem samarbejde med andre partier. 37 skift er relateret til utilfredshed med partiets ledelse, enten partiets leder (23) eller partiets kompetente ekstra-parlamentariske organer (14). Særligt partiskift i forbindelse med nedsmeltningen

Tabel 4: Kodeliste for offentlige begrundelser for partiskift

Overkode	Underkode	Definition: Begrundelser der henviser til ...	Antal
Konflikt		Uenighed eller konflikt i partiet. Gælder politiske, strategiske og personlige konflikter. Gælder konflikter i forhold til ledelse, organisation eller internt i folketingsgruppen	66
Årsager			
Position		Utilfredshed med position eller fratagelse af position i partiet	5
Policy	Indflydelse	Utilfredshed med partiets manglende evne/vilje til at søge indflydelse gennem kompromisdannelse og samarbejde med andre partier	12
	Idealer	Utilfredshed med partiets villighed til at gå på kompromis med egne principper i forhandlinger og koalitionsdannelse med andre partier. Manglende overensstemmelse mellem egne holdninger/værdier og partiets.	4
Parti-organisation	Stærk leder	Utilfredshed med partileder/ledelse og egen mulighed for indflydelse grundet ledelsesstilen	23
	Stærk organisation	Utilfredshed med beslutninger i partiets kompetente organer	14
Andet	Skandaler	Personlige skandaler. Ulovligheder eller anklager om samme	4
	Normbryder	Manglende vilje til at indordne sig under normer og regler i partiet og/eller Folketinget	4

Note: Kodeenheden er begrundelser for partiskift. 72 partiskift er kodet. 6 tilfælde indeholdt ikke anden forklaring end uenighed mellem partiets og politikerens politik.

af Fremskridtspartiet følges af diskussioner om Mogens Glistrups ledelsesstil. Endelig er der enkelte skift – ofte løsgængere – som er relateret til personlige problematiske sager (skandaler) eller normbrydende adfærd, hvor folketingsmedlemmet ikke ønsker at optræde i overensstemmelse med de gældende normer i partierne. Dette er typisk folketingsmedlemmer, som med deres skift også træffer en beslutning om at forlade politik og dermed ikke drives af genvalgsmotiver.

Det kvalitative materiale indikerer, at partiskift ikke er lette beslutninger. Det er beslutninger truffet i konfliktfulde situationer, hvor muligheden for genvalg og/eller forfremmelse i partiet måske allerede er begrænset på grund af konflikt med ledelsen eller partiets generelle sammenbrud, som det var tilfældet i Fremskridtspartiet og hos Venstresocialisterne. Flere partiskift er dog vanskelige at forklare som andet end udtryk for en grundlæggende uenighed på væsentlige områder

mellem folketingsmedlemmet og partiet. Et eksempel er Lis Noer Holmberg, der forlader CD i 1993 med begrundelsen om, at hun hellere vil ernære sig ved at vaske trapper end sælge sin sjæl til en regering ledet af Poul Nyrup-Rasmussen.

Partiskift i Folketinget

Formålet med denne artikel er at beskrive mønstre i partiskift i Folketinget i perioden 1953-2015. Til trods for at partiskift tiltrækker betydelig opmærksomhed, når de sker, og de potentielt medfører demokratiske og parlamentariske udfordringer, tilbyder denne artikel den første systematiske afdækning af partiskift i Folketinget. Artiklen har vist, at antallet af partiskift i Folketinget er begrænset. Kun 72 partiskift er registreret i den 62 år lange undersøgelsesperiode. Men tendensen til partiskift er stigende. Artiklen har endvidere vist, at partiskift oftest foregår inden for de parlamentariske partiblokke og oftest involverer et skift fra et mindre til et

større parti eller til et helt nyt parti. Partiskift er vanskelige beslutninger relateret til betydelige risici, hvis man ønsker at fortsætte sin politiske karriere. Chancen for genvalg er mindre for partiskiftere, men den varierer mellem typen af skift. Løsgængere melder sig stort set ud af politik, mens skift til et andet eksisterende parti er relateret til betragtelig lavere genvalgschance, hvilket ikke på samme måde er tilfældet for dem, som stifter et nyt parti. Partiskifterne giver selv flere typer af forklaringer på, hvorfor det ender med, at de må forlade deres parti. Grundlæggende handler det om partiinterne konflikter. Disse konflikter kan handle om fordelingen af poster i partiet, partiets strategiske og politiske samarbejde med andre partier eller uenighed med ledelsen.

Partiskift har ikke alene konsekvenser for den enkelte politiker, men også for partidemokratiet i bred forstand. Partiskift puster umiddelbart til politikerlederen. Det danske valgsystem lægger mere vægt på partier end personer. Når vælgerne i dag går i stemmeboksen i forbindelse med folketingsvalg, har de valgt mellem at sætte deres kryds ved én person eller ét parti. Det er dog sjældent, at politikere stiller op uden for partierne og endnu mere sjældent, at de rent faktisk bliver valgt. En personlig stemme er derfor også en stemme på et parti. Af netop den grund skaber det stor debat, når politikere vælger at søge væk fra den parti-plattform, som de oprindeligt er valgt på. Eksempelvis begrundede Pernille Schnoor, som forlod Socialdemokratiet til fordel for Alternativet i 2016, sit skifte med, at hun var utilfreds med Socialdemokratiets drejning (Politiken, 2016). Men hvad med alle de socialdemokratiske vælgere, der var med til at få Pernille Schnoor valgt ind i Folketinget, er de nødvendigvis enige i hendes synspunkt, eller er deres socialdemokratiske stemmer nu gået tabt?

På den anden side er det ønskværdigt, at politikere er selvstændigt tænkende og ræsonne-

rende individer, der ikke per automatik følger en partilinje. Folketingsmedlemmer er ikke alene partisoldater, men også kredsrepræsentanter og politikere, som kerer sig om nationens samlede ve og vel. Når væsentlige interessekonflikter opstår, kan et partiskift være mere troværdigt end en vigen for partiledelsen. Partiskift kan således både betragtes som et demokratisk gode og som et demokratiske onde. Den afgørende målestok er måske, om partiskifterne er i stand til at levere overbevisende forklaringer på deres adfærd. Ligeledes er det vigtigt for vælgernes opfattelse og syn på politikere, at antallet af partiskift har et omfang, der ikke vanskeliggør flertalsdannelse og stabilitet i den demokratiske beslutningsproces.

Sammenlignet med andre lande, hvor partiskift er studeret, er antallet af partiskift i Danmark begrænset. I Danmark fandt vi, at to procent af folketingsmedlemmerne forlod deres folketingsgruppe i undersøgelsesperioden. Det højeste niveau af partiskift findes i Brasilien, hvor omkring 45 procent af parlamentsmedlemmerne skiftede parti i fire undersøgte valgperioder fra 1991 til 2005 (Desposato, 2006: 69). Også i Italien er niveauet højere. Her skiftede hver fjerde parlamentsmedlem parti mindst en gang fra 1996 til 2000 (Heller og Mershon, 2005). Kigger man på undersøgelser, der strækker sig over en længere tidsperiode, skiftede 21 procent af alle sydkoreanske parlamentsmedlemmer parti mellem 1988 og 2000 (Shin, 2013: 456), 18,8 procent af de rumænske parlamentsmedlemmer skiftede parti fra 1996 til 2012 (Klein, 2016: 726), 16 procent af de tyrkiske politikere skiftede parti i perioden 1946-1980 (Turan, 1985: 69), mens kun 20 kongresmedlemmer krydser gulvet i USA mellem 1947 og 1997 (Nokken, 2000). Denne liste af studier viser, at partiskift er relativt sjældne i Danmark, men den understreger også behovet for studier i mere sammenlignelige politiske systemer. Os bekendt findes der ikke systematiske undersøgelser af partiskift i lande,

som er mere sammenlignelige med Danmark, såsom Norge eller Sverige.

Modsat eksisterende studier synes de danske partiskift i mindre grad at være relateret til kampen om regeringsmagten, da partiskift sjældent ændrer det grundlæggende magtforhold mellem blokkene. De kan dog påvirke flertalsdannelser i enkeltsager. Partiskift i Danmark kan dermed nok skabe opmærksomhed og mistillid, men de fungerer samtidig som en ventil for partiinterne konflikter, og som en – i de fleste tilfælde - enkeltstående sanktionsmulighed i hænderne på det enkelte folketingsmedlem, der kan hjælpe med at sikre lydørhed og ansvarlighed internt i partierne.

Uanset om partiskift betragtes som skadeligt eller ej, er det formentlig kilde til fortsat debat, fordi antallet af partiskift er stigende. Om det skyldes, at dansk politik er blevet mere konfliktfyldt, eller at politikere i dag i højere grad ser sig som valgt i kraft af deres person og ikke partiet, kan vi kun spekulere over på nuværende tidspunkt. Det tyder dog på, at partiskift er en faktor, som vi skal have med i ligningen fremover. I den politiske situation under Lars Løkke Rasmussens VKLA-regering er det kun ét mandat, og altså kun et partiskift hen over midten, der kan vælte regeringen. Vores undersøgelse viser, at sådan et skifte er usandsynligt, men Naser Khader (K) har truet med at gå, fordi han ikke blev minister (Hardis og Mortensen, 2016). De Konservative kan ufrivilligt skabe yderligere usikkerhed ved indirekte at kunne trække et nyt parti ind i Folketinget, fordi Pernille Vermund, som er leder og stifter af Nye Borgerlige, er førstesuppleant til Folketinget for partiet i Nordsjælland (Information, 2016). Partiskift uden for Folketinget kan altså også forrykke magtfordelingen i parlamentet, og regeringen har rustet sig imod netop sådan en situation ved at give et af de grønlandske folketingsmedlemmer formandsposten for Grønlandsudvalget og dermed binde hende

tættere til regeringen (Altinget, 2016). Partiskift er altså sjældne i en dansk kontekst, men blot muligheden for at vælge den vej – uanset om den benyttes eller ej – har konsekvenser for den politiske hverdag i Folketinget.

Noter

1. Andelen af personlige stemmer svinger mellem 38,9 procent (1966) og 52,7 procent (1953). Ved valget i 2011 var andelen 50,1 (Danmarks Statistik, 2016: 56).
2. Andet steds benytter vi data til en nærmere af analyse af årsagerne bag partiskift: *Nielsen et al. (2017)*
3. De fire nordatlantiske mandater indgår ikke i undersøgelsen
4. Hans Erenbjerg udtrådte af den socialdemokratiske folketingsgruppe d. 9. december 1992, men genindtrådte dog i februar 1993, hvorfor han ikke er kodet som løsgænger i vores database. <http://www.ft.dk/folketinget/oplysningen/folketingsmedlemmer/loesgaengere.aspx>
5. 61 procent af alle, der skifter for at starte nyt parti genvælges jf. Tabel 3.
6. For statistiske undersøgelser af korrelationen mellem partistørrelse, partiposition, partiorganisering, regeringsdeltagelse, politikerposition og sandsynligheden for partiskift se Nielsen et al. (2017)
7. For alle skiftere før 1990 har vi benyttet Jyllands-Postens og Informations arkiver. For skiftere efter 1990 har vi benyttet Infomedia.

Referencer

- Altinget (2016), »Diskret udvalgs-rokade gør livet lettere for Løkke«. <http://www.altinget.dk/artikel/diskret-udvalgs-rokade-goer-livet-lettere-for-loekke> (tilgået senest d. 13. marts 2017).
- Campbell, R., Cowley, P., Vivyan, N., og Wagner, M. (2016), »Legislator dissent as a valence signal«, *British Journal of Political Science*, pp. 1-24.
- Carman, C.J. (2006), »Public preferences for parliamentary representation in the UK: an overlooked link«? *Political Studies*, 54 (1): 103-22.
- Castle, D. og Fett, P.J. (2000), »Member Goals and Party Switching in the US Congress«, i W.T. Bianco, red., *Congress on Display, Congress at Work*, Ann Arbor, University of Michigan Press, pp. 231-41.

- Danmarks Statistik (2016), *Folketingsvalget 18. juni 2015*, København: Rosendahl-Schultz.
- Desposato, S.W. (2006), »Parties for Rent? Ambition, Ideology, and Party Switching in Brazil's Chamber of Deputies. *American Journal of Political Science*«, 50(1): 62-80.
- Desposato, S.W. (2009), »Party Switching in Brazil: Causes, Effects and Representation«, i Heller, W.B. og C. Mershon, red., *Political Parties and Legislative Party Switching*, New York, Palgrave MacMillan, pp. 109-44.
- Folketinget (2016), *Valg og tendenser* (tilgået senest 13. marts 2017) http://www.ft.dk/Dokumenter/Publikationer/Tal%20og%20Fakta/~media/PDF/publikationer/Informationsark/Tal%20og%20fakta/Valg_og_tendenser.ashx
- Heller, W.B. og C. Mershon (2005), »Party Switching in the Italian Chamber of Deputies, 1996-2001«, *Journal of Politics*, 67: 536-59.
- Heller, W.B. og C. Mershon (2009), *Political Parties and Legislative Party Switching*. New York, Palgrave Macmillan.
- Hardis, A. og H. Mortensen (2016), »To kolde fra kælderen«, *Weekendavisen*, 2. december.
- Information (2016), »K-profil knuser Vermunds folketingsdrømme i denne omgang«. www.information.dk/telegram/2016/11/k-profil-knuser-vermunds-folketingsdroemme-omgang (tilgået senest d. 13. marts 2017).
- Janda, K. (2009), »Laws against Party Switching, Defecting, or Floor-Crossing in National Parliaments«, paper prepared for delivery at the 2009 World Congress of the International Political Science Association held in Santiago, Chile d. 12.-16. juli.
- Jyllands-Posten (2007), »Folketingsmedlem forlader Venstre og går til Liberal Alliance«. <http://jyllands-posten.dk/politik/ECE3894370/Folketingsmedlem-forlader-Venstre-og-g%C3%A5r-til-Ny-Alliance/> (tilgået senest 28. februar 2017)
- Klein, E. (2016), »The personal vote and legislative party switching«, *Party Politics*, On-Line First DOI: 10.1177/1354068816678886
- McElroy, G. (2009), »Intra-Party Politics at the transnational level. Party Switching in the European Parliament«, i D. Gianetti og K. Benoit, red., *Intra-party Politics and Coalition Governments*, London: Routledge, pp. 207-225.
- Mershon, C. (2014), »Legislative Party Switching«, i M. Shane, T. Saalfeld og K.W. Strøm, red., *The Oxford Handbook of Legislative Studies*, Oxford: Oxford University Press, pp. 418-35.
- Müller, W.C. (2000), »Political parties in parliamentary democracies: Making delegation and accountability work«, *European Journal of Political Research*, 37(3): 309-33.
- Nielsen, M.K., A.M. Andersen og H.H. Pedersen (2017), »Balancing Costs of Legislative Party Switching«, Manuscript submitted for publication.
- Nokken, T.P. (2000), »Dynamics of Congressional Loyalty: Party Defection and Roll Call Behavior, 1947-1997«, *Legislative Studies Quarterly*, 25(3): 414-44.
- O'Brien, D.Z. og Shomer Y. (2013), A Cross-National Analysis of Party Switching, *Legislative Studies Quarterly*, 38(1): 545-68.
- Politiken (2013), »Uffe Elbæk bryder med de Radikale« <http://politiken.dk/indland/politik/art5469470/Uffe-Elb%C3%A6k-bryder-med-de-radikale> (tilgået senest 28. februar 2017)
- Politiken (2016), »Jeg fik en brat opvågning: Socialdemokrat skifter til Alternativet« <http://politiken.dk/indland/politik/art5619856/%C2%BBJeg-fik-en-brat-opv%C3%A5gning%C2%AB-Socialdemokrat-skifter-til-Alternativet> (tilgået senest 10. marts 2017)
- Shin, J.H. (2013), »Voter Demands, Access to Resources, and Party Switching: Evidence from the South Korean National Assembly, 1988-2008«, *Japanese Journal of Political Science*, 14(4): 453-72.
- Strøm, K. (2012), »Roles as strategies: towards a logic of legislative behavior«, i M. Blomgren og O. Rozenberg, red., *Parliamentary Roles in Modern Legislatures*, Routledge, pp. 85-100.
- Thames, F.C. (2007), »Searching for the Electoral Connection: Parliamentary Party Switching in the Ukrainian Rada, 1998-2002«, *Legislative Studies Quarterly*, 32: 223-56
- Turan, I. (1985), »Changing Horses in Midstream: Party Changers in the Turkish National Assembly«, *Legislative Studies Quarterly*, 10(1): 21-34.
- Ware, A. (1996), *Political Parties and Party Systems*, Oxford University Press.